

An examination of the traces of memory and the ideal home

Cansel SÖĞÜT¹, ORCID: 0009-0001-7176-3190
Aslıhan ÖZTÜRK², ORCID: 0000-0002-9427-8665

Abstract

Space is imprinted in memory through experiences and recollections, and the human relationship with space is most fundamentally realized within homes. The home forms a “emotional memory space” by establishing a strong connection with an individual’s memories, emotions, and identity. This study examines the interaction between space and memory, focusing on the home’s emotional significance in human life. It aims to explore how experiences and memories of participants’ childhood homes are retained in memory and how these experiences shape their conceptualizations of an ideal home. The research integrates a phenomenological approach with a narrative design. Participants with shared characteristics were identified, and semi-structured interviews were conducted to elicit their experiences, memories, and emotions related to the homes they grew up in. Open-ended questions facilitated emotional associations, while participants’ sketches provided a visual representation of memory. The collected data were analyzed using qualitative content analysis, highlighting the role of the home in individual memory and emotional experience. Findings indicate that participants’ emotional attachment to space, together with past memories, significantly shapes their perception of an ideal home.

Highlights

- The home is the first space representing an individual's existential beginning, shaping personal identity and memory.
- Memories formed within the home leave lasting traces, influencing present perceptions and behaviors.
- An individual's memory and identity are continuously reconstructed through their interactions with the spaces they inhabit.

Keywords

Space; Memory; Experience; Ideal home; Recollection

Article Information

Received:

01.04.2025

Accepted:

09.12.2025

Available Online:

23.04.2026

Article Category

Research Article

Contact

1. Faculty of Architecture,
Karadeniz Technical University,
Trabzon, Türkiye.

canselsgt@gmail.com

2. Faculty of Architecture,
Karadeniz Technical University,
Trabzon, Türkiye.

ozturkaslihan5@gmail.com

Belleğin izleri ve ideal ev üzerine bir inceleme

Cansel SÖĞÜT¹, ORCID: 0009-0001-7176-3190
Aslıhan ÖZTÜRK², ORCID: 0000-0002-9427-8665

Öz

Mekân, deneyim ve anılarla bellekte yer edinir; insanın mekân ile ilişkisi en temel düzeyde evlerde gerçekleşir. Ev, bireyin anıları, duyguları ve kimliğiyle sıkı bir bağ kurarak bir “duygusal bellek mekânı” hâline gelir. Bu çalışma, evin mekân ve bellek arasındaki etkileşimini ele alarak, onun insan yaşamındaki duygusal varlığına odaklanmaktadır. Çalışmada, bireylerin büyüdükleri evlerde yaşadıkları deneyimlerin ve anılarının bellekteki izlerini keşfetmek ve bu deneyimlerin ideal ev kurgularını nasıl şekillendirdiğini analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırma, fenomenolojik yaklaşımı ve anlatı desenini bir araya getirerek oluşturulmuştur. Bu bağlamda, ortak özelliklere sahip katılımcılar belirlenip, büyüdükleri evlerle ilgili deneyimleri, anıları ve duyguları üzerine yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde açık uçlu sorular duygusal çağrışımları ortaya çıkarırken, katılımcıların yaptıkları eskizler belleğin görsel ifadesine olanak tanımıştır. Elde edilen veriler nitel içerik analiziyle değerlendirilmiş; evin, bireysel belleğin ve duygusal deneyimin oluşumunda taşıdığı rol irdelenmiştir. Bulgular, bireylerin mekânla kurdukları duygusal bağın, geçmiş anılarla birlikte ideal ev algısını belirgin biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Öne Çıkanlar

- Ev, bireyin varoluşsal başlangıcını temsil eden ilk mekân olup, kişisel kimlik ve bellek gelişiminin temellerinin atıldığı yerdir.
- Anılar, evdeki deneyimler aracılığıyla bireyin belleğinde kalıcı izler bırakarak, geçmişteki yaşantıların şimdiki algı ve davranışlar üzerindeki etkilerini somutlaştırır.
- Bireyin bellek ve kimliği, yaşadığı mekânlarla kurduğu ilişkiler doğrultusunda sürekli olarak yeniden inşa edilir.

Anahtar Sözcükler

Mekân; Bellek; Deneyim; İdeal ev;
Anı

Makale Bilgileri

Alındı:

01.04.2025

Kabul Edildi:

09.12.2025

Erişilebilir:

23.04.2026

Makale Kategorisi

Araştırma Makalesi

İletişim

1. Mimarlık Fakültesi, Karadeniz
Teknik Üniversitesi, Trabzon,
Türkiye.

canselsgt@gmail.com

2. Mimarlık Fakültesi, Karadeniz
Teknik Üniversitesi, Trabzon,
Türkiye.

ozierturkaslihan5@gmail.com

GİRİŞ

Mekân, insan etkinliklerinin ve deneyimlerinin sahne olduğu, içinde bulunulan dünyanın örgütlenmesini ve anlamını sağlayan temel bir kavramdır. Mekân fiziksel, sosyal, kültürel ve sembolik boyutlarıyla var olur. Yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil aynı zamanda deneyimlerin ve ilişkilerin bir arayüzü olarak da işlev görür (Bolak Hisarlıgil, 2008). Mekân, fiziksel sınırların ötesine geçerek toplumsal ilişkilerin içinde şekillenen ve bu ilişkilerin ürünü olan bir anlam taşır (Tekin, 2019). Yani insan etkileşimlerinin ve deneyimlerinin bir yansımasıdır. İnsanlar arasındaki sosyal ilişkilerin, kültürel pratiklerin ve sembolik anlamların bir birikimiyle şekillenen mekânlar, insanın içinde bulunduğu dünyanın karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtır. Mekânın yalnızca niceliksel olarak incelenmesi, onun karmaşıklığını yeterince yansıtmayabilir. İnsan duygularının mekân ile ilişkisini inceleyen bir anlayışla ele alınması mekânın anlamlandırılması yönünden önemlidir.

İnsan ve mekân arasındaki en temel bağ, çekirdekte yani ev alanında somutlaşır. Burası yalnızca koruma işlevi gören bir yapı değil, bireyin isteklerine, ruh haline ve duygusal durumuna göre şekillenen yansımalarıyla dikkat çeker. Fiziksel yapısının ötesinde, bireyin güvenlik ve huzur bulduğu bir sığınak olarak da değerlendirilir (Barlas, 2019). Bachelard'a göre, ev insanın ilk evreni ve kendi kozmosunu deneyimlediği bir alan olarak, duygusal ve hayalî yaşamın temelini oluşturur (Bachelard, 2018).

Günümüzde bu yaşam alanı, insanın deneyimlerini, duygularını ve ilişkilerini içeren bir yer olarak görülmektedir (Özak ve Gökmen, 2009). Belirli bir coğrafi konumda yer almasına rağmen esas niteliği bu konumla sınırlı değildir (Easthope, 2004). Süreklilik ve güvenlik hissi sağlarken, aynı zamanda yabancılık ve belirsizlikle dengelenen bir karmaşıklık taşır. Bireyin dünyaya nasıl kök saldıığını ve kendini nerede bulduğunu yansıtan bu alan, anıların duygularla tetiklenmesi yoluyla deneyimlerin hatırlanmasına ve mekân ile özdeşleşmesine olanak sağlar (Seamon, 2000).

Böylece mekân, yalnızca işlevsel bir yer olmanın ötesinde, kişisel ve sosyal kimliğin bir yansıması hâline gelir. Anlam ve önemi, bireyin deneyimlerinin ve duygularının mekânla bütünleşmesiyle derinleşir; kullanıcı-duygu-mekân ilişkisi, yaşam alanının hem bireyin kimliğini yansıtmasını hem de şekillendirmesini sağlar.

Bu araştırma, bireylerin Büyüdükleri Ev (bellek) deneyimlerinin zihindeki mekânsal ve anlamsal izdüşümlerini incelemeyi ve bu izlerin İdeal Ev (hayal) tasvirlerini nasıl şekillendirip dönüştürdüğünü araştırmayı hedeflemektedir.

Bu doğrultuda, fenomenolojik yaklaşımla tasarlanmış nitel bir araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışmada, katılımcılardan büyüdükleri ev hakkında sözlü görüşme yapılmış, ideal evlerine dair eskizler üretmeleri talep edilmiş; bu çizim tabanlı somutlaştırma prensibi temel veri toplama aracı olarak benimsenmiştir. Elde edilen görsel ve yarı-yapılandırılmış sözel veriler, karşılaştırmalı içerik analizi ile sistematik olarak incelenerek, bireylerin bellek ve ideal algı arasındaki dinamik ilişki üzerinden mekâna yükledikleri anlamlar değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, mekânın bellek ve hayal kurma süreçleriyle olan etkileşimini ele alarak, insan yaşamındaki duygusal önemini ortaya koymaktadır. Yaşam alanları, bireyler için önemli bir bellek mekânı olarak işlev görür ve geçmiş deneyimler ile gelecekte yaşanmak istenen mekânlarla ilgili beklentileri yansıtır. Böylece, sözel anlatılar ve görsel temsil aracılığıyla katılımcıların geçmiş deneyimleri ile ideal mekân algıları arasındaki ilişki görünür hâle getirilmiş ve mekânın anlamı kavramsal boyutta yeniden tartışmaya açılmıştır.

Ev Kavramının Tarihsel ve Kültürel Kökenleri

Ev kavramı, insanlık tarihinin en eski ve en temel olgularından biridir. İnsanlar binlerce yıldır barınma ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli yapılar inşa etmiş olsa da, ev bu süreçte anlamını korumuş ve insan yaşamının merkezi bir unsuru olmaya devam etmiştir. En temel düzeyde ev, bireyin kök saldığı ve güvenli hissettiği bir yerdir (Merriam-Webster, t.y.; Tuan, 1991). Aynı zamanda sosyal ve kültürel kodların temel olarak olduğu ve duygusal bağların kurulduğu ana mekândır (Easthope, 2004).

Ev kelimesinden türemiş sözcüklerin Türkçedeki yaygınlığı da evin bu kapsayıcı anlamına işaret eder. Örneğin Soykan (1999), evren kelimesinin evden türediğini ve başlangıçta evin içine alınan her şey anlamında kullanıldığını belirtmektedir (Ersoy, 2002). Bu bağlamda, ev, kendi içindeki tüm anlamları ve varlıkları kapsayan geniş bir kavramı ifade eder.

Evin bu varoluşsal önemi, felsefi literatürde de merkezi bir yer tutar. Heidegger, *dasein* (varoluş) ve *dwelling* (ikamet etme) arasındaki ilişkiyi analiz ederek, insanın varoluşunun dünya üzerinde bir yerde oturmayı içerdiğini belirtir (Turan, 1994; Usta, 2020). Heidegger'in perspektifine göre, insanın evde ikamet etmesi, kendi varoluşunu gerçekleştirilmesi ve devam ettirmesi için temel bir gerekliliktir (Tekin, 2019).

Heidegger'in ortaya koyduğu bu varoluşsal temel, evin psikolojik ve sembolik boyutlarının incelenmesine zemin hazırlar. Cooper (1974), evi iç ve dış dünyayı yansıtan bir metafor olarak ele alır. Evin iç mahremiyeti, kişinin özel düşünceleri ve duygularıyla ilişkilendirilirken; dış cephesi, kişinin toplumda sergilediği kimliği ifade eder. Benzer şekilde Bachelard (2018), evi içsel denge ve süreklilik arayışında bir dayanak noktası; yaşam deneyimlerinin bir yansıması olarak tanımlar. Ev, sadece dört duvarla çevrili bir alan değil, içinde yaşayanların sosyal etkileşimlerini, psikolojik durumlarını ve duygusal bağlarını şekillendiren dinamik bir mekândır (Tekin, 2019).

Ev, güvenlik, tanıdıklık, konfor ve aidiyet gibi temel ihtiyaçların karşılandığı bir mekândır. Geçmişten gelen hatıralar, evin duygusal zenginliğini oluşturur ve günümüzdeki yaşam alanlarında yeniden canlanır. Kimlikler, bireylerin evlerindeki yaşam pratiği ve hikayeleri aracılığıyla şekillenir (Somers ve Gibson, 1994; Ratnam, 2018).

Evin temel işlevi, günümüz koşullarında çok katmanlı bir anlam kazanmıştır. Özellikle modern yaşam koşulları, kentleşme ve toplumsal değişimler evin işlevsel ve sembolik anlamını yeniden şekillendirmiştir. COVID-19 pandemisi süreci ise bu dönüşümü hızlandırarak, evin yalnızca fiziksel bir barınma alanı olmanın ötesinde, bireysel ve toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlayan bir merkez hâline geldiğini açıkça göstermiştir. Salgın deneyimi, bireylerin evin sunduğu güvenlik, konfor ve aidiyet gibi temel kavramlara yönelik algılarında belirgin bir farkındalık yaratmış; Ekenyazıcı Güney ve Tulum (2020) gibi çalışmalar, şehir merkezlerinden uzak, ferah, yüksek tavanlı ve bahçeli müstakil konutların tercih edilirliliğinin arttığını gözlemlemiştir. Bu bağlamda, günümüz ev anlayışı, geçmiş deneyimlerle ideal yaşam alanı algıları arasında kurulan ilişkiler üzerinden değerlendirildiğinde, birey-mekân etkileşiminin karmaşık ve çok katmanlı doğası ortaya çıkmaktadır.

Ev ve Bellek

Bellek, deneyimleri, duyuları, izlenimleri ve algıları saklama, gerektiğinde yeniden canlandırma yetisi olarak tanımlanmaktadır (Güçlü, Yavuz ve Demir, 2002; Özak ve Gökmen, 2009). Haçerlioğlu (2001), belleği insanın ussal düzenini en yetkin biçimde dile getiren bir yeti olarak nitelerken; Bergson (2025) belleği bilincin temel unsuru olarak görür ve geçmişi saklayarak şimdiki anla ilişkilendirir. Bu bakımdan bellek, yalnızca bireysel deneyimlerin değil, toplumsal etkileşimlerin ve kültürel paylaşımın da ürünüdür (Özak ve Gökmen, 2009).

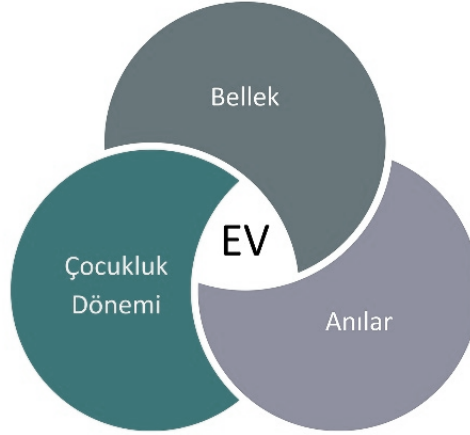
Mekânın bellekle ilişkisi, yalnızca fiziksel bir bağlamdan ibaret değildir; aynı zamanda bireyin duygusal ve zihinsel süreçlerinin yansıdığı psişik bir alandır. Bu noktada Jung'un arketip ve kolektif bilinçdışı kavramları, mekânı bireyin iç dünyasının dışa vurumu olarak ele almamıza imkân tanır. Jungcu yaklaşım, çalışmamızın temel teorik dayanağını oluşturur; zira ev arketipi, bireyin benliğini temsil eden evrensel bir semboldür. Bu perspektiften bakıldığında, bireyin güvenlik, aidiyet ve korunma ihtiyacı, evin mimari formunda ve mekânsal organizasyonunda somutlaşır (Bachelard, 2018; Cooper, 1974).

Ev, belleğin en güçlü taşıyıcılarından biridir. Bachelard (2018), evi insanın ilk evreni olarak tanımlar ve çocukluk döneminde edinilen ev deneyimlerinin bireyin sonraki yaşamını derinden etkilediğini vurgular. Ratnam (2018) da belleğin en yoğun biçimde ev içinde hissedildiğini ve yaşandığını belirtir. Evdeki nesnelere, kokular, sesler ve duygusal izler; çocukluk evindeki taze ekmek kokusu ya da bir büyükanneye ait dikiş makinesi sesi gibi unsurlar aracılığıyla bireyin duygusal belleğini somutlaştırır.

Jungcu perspektifte evin iç mekânı, bireyin içsel benliğini; dış cephesi ise toplumsal kimliğini ve personasını temsil eder. Bu iki düzey, bireyin hem kendini koruma hem de dış dünya ile ilişki kurma biçimini belirler. Dolayısıyla ev, yalnızca bir barınak değil, benliğin hem ifadesi hem de yansımasıdır (Jung, 1964; Rapoport, 1969). Cooper (1974), ev-benlik sürekliliği kavramını ortaya atarak, evin benliği yansıttığı kadar benliğin de evi biçimlendirdiğini vurgular; bu karşılıklı etkileşim, bireyin kimliğinin mekânsal temsillerle bütünleştiği dinamik bir süreci ifade eder.

Çocukluk dönemi, bu arketipsel benlik-mekân belleğinin oluşumunda kritik bir aşamadır. Bu dönemde yaşanan çevre, özellikle çocukluk evi, yaşam boyu bellekte kalıcı izler bırakır. Ev içindeki alanlara ve nesnelere yüklenen anlamlar, bireyin mekânsal belleğinde yer eder ve gelecekteki mekân algısını etkiler. Bachelard'ın (2018) topoanaliz kavramı, çocuklukta deneyimlenen mekânların ruhsal

çözümlemesini ifade eder ve bu deneyimlerin yetişkinlikteki mekânsal tercih ve tasarım pratiklerine nasıl yansıdığını anlamaya yardımcı olur. Özellikle 5–12 yaş aralığındaki mekânsal deneyimler, duygusal güvenlik ve aidiyet duygusunun gelişiminde belirleyici bir rol oynar (Cooper, 1974). Cooper (1974) ise çocukluk dönemindeki olumsuz çevresel koşulların veya aile ilişkilerinin yetişkinlikteki ev seçimlerini etkileyebileceğini belirtir. Dolayısıyla ideal ev, yalnızca fiziksel bir konfor alanı değil, bireyin geçmişte güvenlik ve aidiyet duygusu yaşadığı çocukluk mekânlarının bellekteki yeniden üretimi olarak anlam kazanır.

Şekil 1. Çocukluk dönemi-bellek-anılar ve ev arasındaki ilişki (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

Evin bellekle kurduğu etkileşim sanat alanında da görünür hale gelir ve Jungcu kuramın açıklayıcı rolünü somutlaştırır. Sanat yapıtları, sanatçının bilincinde yer alan imgelerin dışavurumudur.

Donald Rodney'in *in the House of My Father* (1996–1997) adlı yapıtı (Bkz. Şekil 2), sanatçının kişisel geçmişini ve ailesine dair anılarını ev metaforu üzerinden yorumlar. Rodney, kendi derisinden alınan parçalarla oluşturduğu minyatür evi avucunun içinde konumlandırarak hastalık sürecinde yaşadığı kırılganlığı ve insanın varoluşsal sınırlarını sembolize eder (Tate, t.y). Ev, bu bağlamda hem sanatçının benliği hem de belleğinin taşıyıcısı olarak işlev görür.

Şekil 2. *In the House of My Father* (Rodney, 1996).

Benzer şekilde, Petrit Halilaj'ın (2010) enstalasyonu (Bkz. Şekil 3), evin fiziksel formunu büyütürken yeniden inşa eder ve kişisel geçmiş ile bellek arasındaki ilişkiyi görünür kılar. Halilaj, savaş ya da yıkım nedeniyle kaybolmuş bir çocukluk mekânını yeniden kurarak, evin hem fiziksel hem duygusal anlamda bir bellek kabuğu olduğunu ifade eder. Evin etrafında yer alan tavuk figürleri, sanatçının kırsal çocukluk deneyimlerine gönderme yaparak belleğin duygusal boyutlarını güçlendirir (Lauzon, 2017).

Şekil 3. The places I'm looking for, my dear, are utopian places, they are boring and I don't know how to make them real (Halilaj, 2010).

**“Aradığım yerler ütopyik yerler canım, sıkıcılar ve bunları nasıl gerçeğe dönüştüreceğimi bilmiyorum”
(Halilaj, 2010).**

Sanat örnekleri üzerinden görülen bu sembolik çözümleme, Jung'un arketip kavramının, kolektif bilinçdışında yer alan evrensel imgelerin bireysel deneyimlerde yeniden biçimlenmesini nasıl açıkladığını göstermektedir. Jung'a (1964) göre, bir arketip ne kadar eski ve evrenselse, sembolü de o kadar kalıcıdır. İnsanların evin biçimindeki değişimlere bilinçdışı düzeyde direnç göstermeleri, bu sembolün psikolojik derinliğini ortaya koyar. Evin bu sembolik anlamı, onun insan yaşamının merkezinde yer almasını ve bireyin kimliğinin şekillenmesinde, belleğin oluşumunda ve duygusal gelişiminde belirleyici bir rol üstlenmesini açıklar.

Bu çalışma, evi insan yaşamının merkezinde konumlandırarak, evlerin birer bellek mekânı olarak nasıl algılandığını ve ideal ev kavramının birey deneyimleri üzerinden nasıl şekillendiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Literatürde ev ve bellek ilişkisi sıklıkla incelenmiş olup, özellikle çocukluk evleri üzerinden mekân–bellek–birey üçgeni üzerine çalışmalar mevcuttur (Bachelard, 2018; Ratnam, 2018). Bu çalışmada ise, katılımcılardan elde edilen veriler, çocukluk evlerinde edinilen deneyimlerin ideal ev tasarımına yansımaları üzerinden analiz edilmiştir. Araştırmanın bölgesel bağlamı, güçlü yerel kimliğe sahip Trabzon kenti üzerinden belirlenmiş olup, bu yaklaşım, literatürdeki mevcut çalışmalardan farklı olarak, çocukluk evleri ile ideal ev algısının birlikte ele alınmasını ve bölgesel özgünlük bağlamında mekân–bellek ilişkisine dair yeni bulguların ortaya konmasını mümkün kılmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırmada, bireylerin büyüdüğü evlerde yaşadıkları deneyimlerin bellekte nasıl yer ettiği ve bu birikimlerin ideal ev algılarını nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Çalışmada, fenomenolojik araştırma deseni benimsenmiş ve anlatı araştırması yöntemiyle desteklenmiştir. Fenomenoloji, bireylerin bir olguyu öznel olarak nasıl deneyimlediğini anlamaya odaklanırken, anlatı araştırması bireylerin yaşantılarını ve hikâyelerini derinlemesine incelemeye olanak tanır (Baltacı, 2019). Bu iki yöntemin entegrasyonu, hem katılımcıların geçmiş deneyimlerine hem de bu deneyimlerin güncel mekânsal beklentilerine olan etkilerine dair kapsamlı bir bakış sağlamıştır. Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin ev deneyimlerine yükledikleri duygusal anlamları ve bu anlamların bellekteki yansımalarını açığa çıkarmada etkin olurken; anlatı yöntemi, katılımcıların geçmişe dair duygusal hikâyelerini yapılandırarak belleğin mekân üzerinden yeniden inşa edilmesini görünür kılmıştır.

Araştırma, Trabzon kentinde ve çevresinde büyüyen 10 kişilik bir katılımcı grubu ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çocukluk evleri hem şehir merkezinde hem de kırsal alanlarda yer almakta olup, bu durum farklı konut tipolojileri ve yaşam deneyimlerinin araştırmaya dahil edilmesini sağlamaktadır. Trabzon, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde tarihi ve kültürel açıdan önemli bir kenttir; konut tipolojileri, Doğu Karadeniz'in genel mimari özelliklerini yansıtır. Bazı katılımcılar geleneksel taş ve ahşap yapı malzemelerinin kullanıldığı evlerde, bazıları ise daha modern şehir konutlarında büyümüşlerdir. Bu çeşitlilik, çalışmanın mekân–bellek ilişkisini ve ideal ev algısını farklı deneyimler üzerinden değerlendirmesine imkân tanımaktadır. Böylece araştırma, yalnızca belirli bir konut tipine odaklanmak yerine, Trabzon'da çocukluk evlerinin çeşitliliği ve bu evlerde edinilen deneyimlerin ideal ev algısına etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın örnekleme, benzer mekânsal deneyim geçmişine sahip bireylerden oluşturulmuştur. Katılımcılar, Trabzon ve çevresinde çocukluk ve ergenlik yıllarını geçirmiş, aynı zamanda X Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerden seçilmiştir. Mimarlık disiplininin gelen katılımcıların tercih edilmesi, mekânı algılama ve ifade etmede ortak bir anlayış geliştirmeyi sağlamıştır. Katılımcı seçimi sürecinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış, Trabzon'da büyümüş ve mimarlık alanında akademik olarak aktif bireyler arasından gönüllülük esasına göre seçim yapılmıştır. Katılımcıların bir kısmı kentsel, bir kısmı ise kırsal bölgelerde yetişmiş olup, bu çeşitlilik farklı konut tipolojileri üzerinden ev ve bellek ilişkisini çok yönlü biçimde değerlendirme olanağı sunmuştur. Örneklem sayısının belirlenmesinde fenomenolojik araştırmalarda önerilen sınırlar dikkate alınmıştır. Örneğin, Dukes (1984) ve Polkinghorne (1989), bu tür araştırmalarda bir kişiden 325 kişiye kadar değişen geniş bir katılımcı yelpazesinin uygun olduğunu öne sürmektedir (Creswell, 2013). Diğer taraftan, Kleiman (2004) ve Starks ve Trinidad (2007), genellikle bir ile maksimum 10 kişi arasında değişen bir katılımcı sayısının yeterli olduğunu savunmaktadırlar. (Tekinal, Uğuz Arsu, 2020). Bu doğrultuda, araştırmada 10 katılımcı belirlenmiş ve çalışma bu kapsamda yürütülmüştür.

Araştırmanın veri toplama süreci iki aşamada gerçekleştirilmiştir:

Yarı-yapılandırılmış Görüşmeler: Katılımcılarla birebir yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 15-20 dakika sürmüştür ve katılımcılardan ses kaydı alınarak yazılı dökümü yapılmıştır.

Eskiz Çalışmaları: Katılımcılardan, büyüdükleri evleri ve ideal evlerini yansıttığını düşündükleri mekânları kâğıda aktarmaları istenmiştir. Bu aşamada herhangi bir kısıtlama olmaksızın plan, kesit, perspektif vb. şekilde çizim yapılması istenmiştir.

Eskiz çalışması yöntemi, mekân ve benlik arasındaki ilişkiyi inceleyen Clare Cooper Marcus (1974)'un "The House as Symbol of the Self: Exploring the Deeper Meaning of Home" başlıklı çalışmasından metodolojik olarak ilham almaktadır. Marcus'un yaklaşımı, Carl Jung'un psikolojik kuramlarına dayanarak evin benliğin (Self) somut bir arketipsel yansıması olarak kabul edilmesi prensibini benimser. Marcus, katılımcılardan evlerini çizmelerini isteyerek, evin dış cephesi (kamusal benlik/persona) ile iç mekânları (mahrem benlik) arasındaki ilişkiyi çizimler üzerinden analiz etmiştir. Çalışma, Marcus'un çizimle somutlaştırma prensibini temel almakla birlikte, analitik parametreleri bellek ve ideal algı ilişkisine odaklanma hedefine göre uyarlamıştır. Marcus'un araştırmasında katılımcıdan ideal evlerini çizmesi istenirken, bu çalışmada iki farklı gerçeklik düzlemi çizimle somutlaştırılmıştır: Büyüdükleri Ev (bellek) ve İdeal Ev (hayal). Marcus'un çizim verilerini rüya ve sözlü tariflerle karşılaştırma yaklaşımına benzer şekilde, bu çalışmada da katılımcıların çizimleri ile yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen sözel anlatılar eş zamanlı ve karşılaştırmalı analize tabi tutulmuştur. Analiz sürecinin temelini, bu iki veri setinin (çizimler ve sözel anlatılar) bir araya getirilmesiyle oluşturulan karşılaştırmalı içerik analizi oluşturmaktadır. Analizde, her bir katılımcıya ait büyüdüğü evin temsili ile ideal evin temsili, birlikte ve çapraz referanslarla incelenerek aralarındaki tematik benzerlikler ve mekânsal farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin, büyüdükleri evde güvenlik temasıyla ilişkilendirilen kalın duvarlar, ideal evde mahremiyet temasıyla yansıtılan izole bir avluya dönüşmüş olabilir. Bu karşılaştırma, çocukluk evinden edinilen deneyimlerin ideal ev tasarımına nasıl aktarıldığını ve dönüştüğünü ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu süreçte eskizler, mekâna dair söylemlerin somut kanıtları olarak kullanılmış, sözel anlatılar ise çizimlerdeki mekânsal kararların ardındaki duygusal yükleri ve nedenleri açıklamıştır.

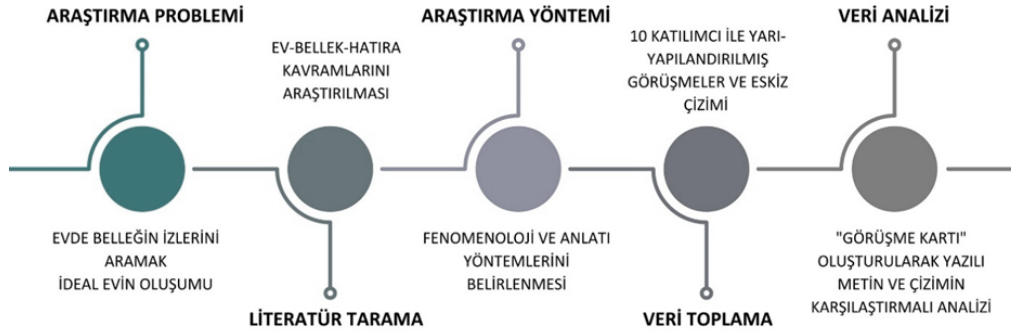
Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen sorular şu şekildedir;

- Büyüdüğünüz ev ile ilgili deneyimleriniz nelerdir?
 - Büyüdüğünüz ev hakkında neler hatırlıyorsunuz?
 - Büyüdüğünüz evde sevdiğiniz veya sevmediğiniz mekânsal özellikler nelerdir? Neden?
 - Evinizde en çok vakit geçirdiğiniz yer nereydi ve bu yeri düşündüğünüzde hangi duygularınız canlanıyor?
 - Evinizde özel anlam taşıyan bir odanız, köşeniz vs. (mobilya, eşya, aydınlatma elemanı...) oldu mu? Varsa, bu anlam nedir?
- Hangi ortam veya durumlar bu deneyimlerinizi etkilemiştir?
 - Çocukluğunuzdaki ev düzeninin bugün yaşadığınız ev düzenini etkilediğini düşünüyor musunuz? Nasıl?
 - Sizin için ideal ev nasıl olmalıdır?

Araştırmanın başlangıcında, katılımcılar araştırmanın amacı, süreci ve gizlilik politikası hakkında bilgilendirilmiş ve gönüllü katılımları sağlanmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan tüm bireylerden bilgilendirilmiş onam alınmış ve çalışma etik kurallara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma X Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Etik Kurulu Onay Numarası: 82554930-050.01.04 Tarih: 16.09.2024).

Görüşmelerin ardından elde edilen ses kayıtları yazılı hale getirilmiştir. Veriler, nitel içerik analizi yöntemiyle ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve katılımcı ifadelerinde öne çıkan anahtar kavramlar belirlenmiştir. Bulgular, katılımcıların ev kavramına dair deneyimlerini ve algılarını yansıtmaktadır. Sözlü görüşmelerin yazılı metinleri, katılımcıların büyüdüğü ev ile ideal evlerine ilişkin ifadeleri karşılaştırarak analiz edilmiştir. Bu karşılaştırma sürecinde, eskiz çizimleri referans alınmış, mekâna dair söylemler metinlerde işaretlenmiş ve bu söylemlerle ilgili izler çizimlerde araştırılmıştır.

Bu süreçte, her bir katılımcıya ait görüşme verilerinin daha sistematik bir şekilde analiz edilebilmesi amacıyla görüşme kartları oluşturulmuştur. Her bir katılımcı için ayrı bir görüşme kartı hazırlanmış olup, bu kartlarda Büyüdüğü Eve İlişkin Detaylar ve İdeal Evine İlişkin Detaylar başlıkları altında mekâna ve anılara dair görüşmelerden elde edilen bulgular yer almıştır. Görüşme kartları, katılımcıların büyüdüğü ev ile ideal evlerini karşılaştırabilmek amacıyla hazırlanmış ve bu karşılaştırma sürecinde benzerlikler ile farklılıklar tespit edilmiştir.

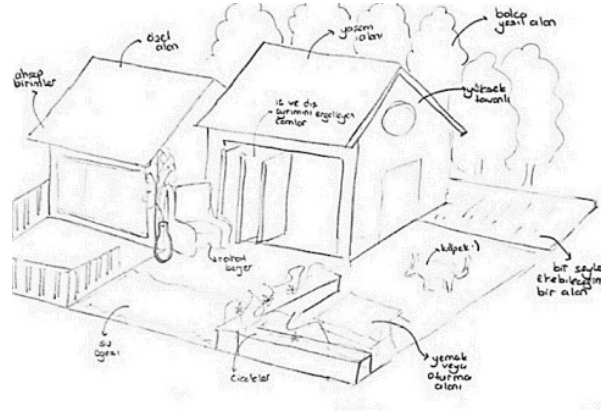
Şekil 4. Çalışmanın araştırma, yöntem ve analizi (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

BULGULAR

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, her bir katılımcıya ait görüşme kartları aracılığıyla sistematik olarak derlenmiştir. Etik gereklilikler çerçevesinde, katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuş ve K1'den K10'a kadar kodlanmıştır.

Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme kartlarında, katılımcının eskiz çizimi üstte konumlandırılmış; alt kısmında ise Büyüdüğü Eve İlişkin Detaylar ve İdeal Evine İlişkin Detaylar başlıkları altında mekâna ve anılara dair bulgular yer almıştır. Katılımcı 1'e (K1) ait örnek görüşme kartı Şekil 5'te sunulmuştur. Diğer katılımcılara ait eskiz çizimleri ise Şekil 6'da toplu olarak gösterilmektedir.

Eskiz Çizimi

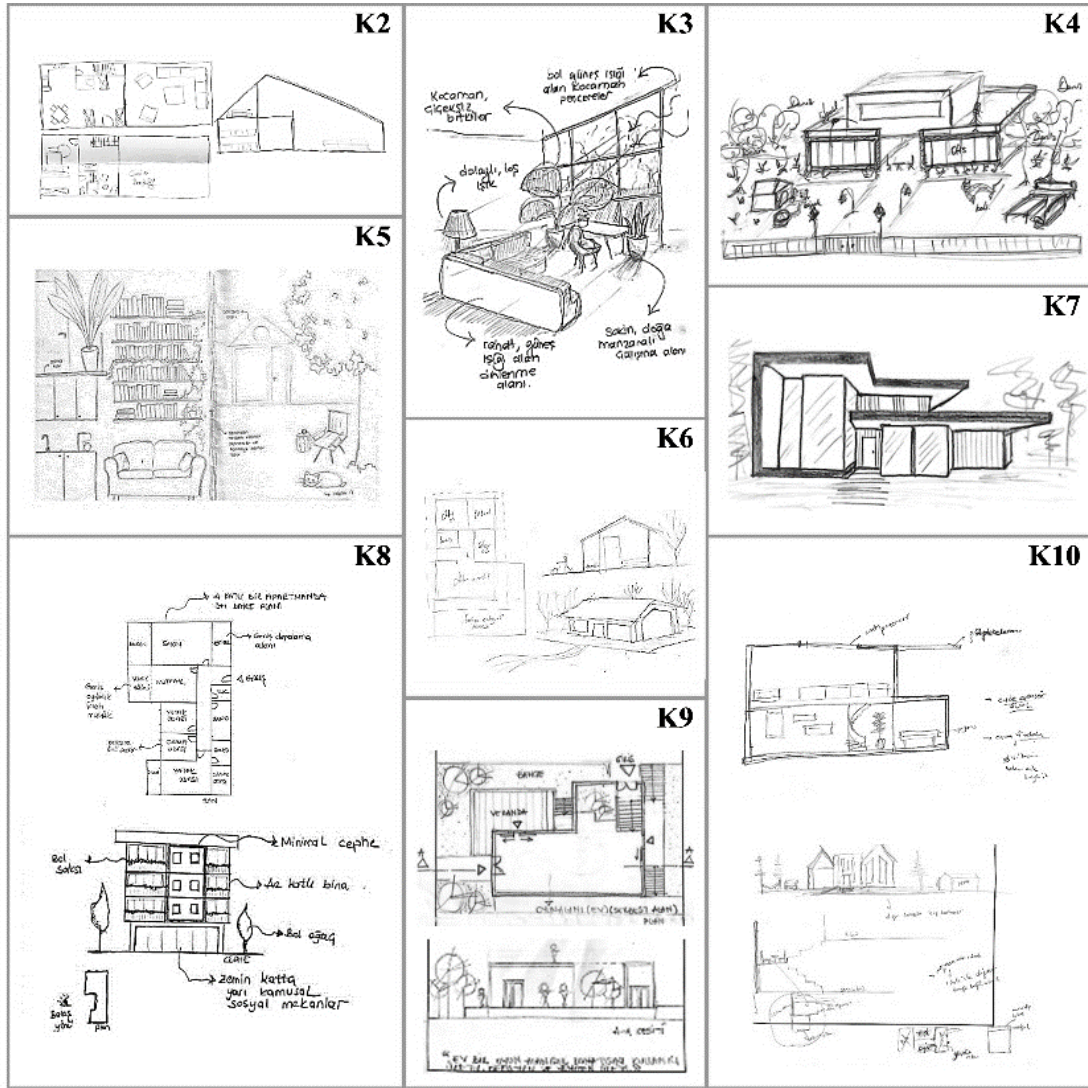
Büyüdüğü Eve İlişkin Detaylar

“İlk kendime ait mobilya alındığında çok sevinmişim.”
“Biraz alçaktı. Dışarıyla fazla bağlantılıydı. Sesler çok fazla geliyordu, balkona çıktığımızda rahat bir ortam olmuyordu.”
“Kendi odam giriş kapısından uzaktaydı. Salondan da uzaktaydı. O yüzden kalabalık ortamlardan sınırlabildiğim bir alandı. O özelliğini seviyordum.”
“Tek başıma yalnız kaldığımda mutlu olan bir insanım. O yüzden yalnızlık iyi hissettiriyordu.”
“Ahşap bir sandalyemiz vardı. Orada oturup kitap okumayı çok seviyordum.”
“Yatağımı camın kenarına aldım, orada değildi. Camın kenarında olmak, ışığı almak iyi hissettiriyor.”

“İdeal Ev” in Detayları

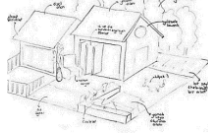

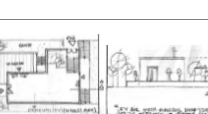

“Bahçeli bir ev. Yeşilliklerin arasında...”
“Ahşap evler severim. Ahşap yapılar ve yüksek tavanlı odalar”
“Yattığım oda haricinde bir hobi odası da isterdim. Büyük bir salon...”
“Salon ve bahçenin bir olmasını...”
“Mutfağımız daha geniş olabilirdi.”
“Şu an merkezi bir alanda oturduğumuz için daha sessiz sakin bir yerde oturmayı isteyebilirdim.”

Şekil 5. K1'e ait görüşme kartı (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

Şekil 6. K2, K3, K4...K10 eskiz çizimleri (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

Görüşme kartlarında sistematik olarak derlenen veriler, bireyin geçmiş mekânsal deneyimleri ile idealize ettiği mekân arasındaki dinamik ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bütün katılımcıların büyüdükleri ev ve ideal evleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar bir arada Görsel 7’de özetlenmiştir.

İdeal Ev Es'kiz Çizimi	FARKLILIKLAR		BENZERLİKLER
	Büyüdüğü Ev	İdeal Ev	
K1 	<ul style="list-style-type: none"> Merkezi Gürültülü Standart şehir evi 	<ul style="list-style-type: none"> Yeşillikler içinde, sakin Ahşap ve yüksek tavanlı Büyük camlı Hobi odası ve bahçe 	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel alan isteği Aydınlık olması
K2 	<ul style="list-style-type: none"> Küçük ve sevimli Odalar küçük ve dar 	<ul style="list-style-type: none"> Küçük fakat ferah Aydınlık 	<ul style="list-style-type: none"> Küçük boyut Bireysel alanlar
K3 	<ul style="list-style-type: none"> Kampüs içinde Giriş holü olmayan Doğrudan salona açılan 	<ul style="list-style-type: none"> Az katlı Doğayla iç içe Güvenli 	<ul style="list-style-type: none"> Sıcak ve samimi atmosfer Güneş ışığı Güvenlik
K4 	<ul style="list-style-type: none"> Doğal çevre Ulaşımı zor Yoğun kentleşmiş 	<ul style="list-style-type: none"> Deniz manzaralı Alçak katlı Az yapılaşmış 	<ul style="list-style-type: none"> Doğayla iç içe olma Işık alan balkonlar Doğayla bağ
K5 	<ul style="list-style-type: none"> Merkezi Gürültülü Küçük ama efektif 	<ul style="list-style-type: none"> Sessiz, sakin Mütevazı Yeşille iç içe Deniz manzaralı 	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel alan ve bireysellik Doğayla iç içe olma
K6 	<ul style="list-style-type: none"> Büyük Geleneksel Köy evi 	<ul style="list-style-type: none"> Tek katlı Az eşya, sade Serbest ve açık mekanlar 	<ul style="list-style-type: none"> Doğada olma Sobanın sıcaklığı Bahçe ve doğa manzarası
K7 	<ul style="list-style-type: none"> Küçük apartman dairesi 	<ul style="list-style-type: none"> Müstakil Yeşil Kalabalıktan uzak Ferah Minimal 	<ul style="list-style-type: none"> Sıcak ve sakin atmosfer Balkondan manzara Küçük, tatlı
K8 	<ul style="list-style-type: none"> Kardeşiyle aynı oda Apartman dairesi Banyo yetersizliği 	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel okuma odası Müstakil veya az katlı Banyo sorunu yok 	<ul style="list-style-type: none"> Balkon Manzara Geniş ve ferah alan
K9 	<ul style="list-style-type: none"> Kişiselleştirilemeyen alanlar Kullanılmayan balkonlar Ayrı mutfak ve oturma odası 	<ul style="list-style-type: none"> Şekillendirilebilir alanlar Büyük camlar Açık plan 	<ul style="list-style-type: none"> Bahçeli ev Kendine ait oda Esnek ve kişiselleştirilebilir alanlar
K10 	<ul style="list-style-type: none"> İki katlı Merkezde Sobalı Galeri boşlukları ve merdiven oyunları yok 	<ul style="list-style-type: none"> Doğal ve şehirden uzak Esnek ve kullanılabilir alanlar Galeri boşlukları ve merdiven oyunları 	<ul style="list-style-type: none"> Doğayla iç içe olma Bahçeli alan Soba kullanımı

Şekil 7. Katılımcıların büyüdüğü ev-idealindeki ev farklılık ve benzerlikleri (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

Yukarıda detaylandırılan her bir katılımcıya ait mekânsal deneyimler ve idealizasyonlar, genel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Görüşmelerden ve çizimlerden elde edilen tüm veriler, Bellek-İdeal Algı ilişkisini farklı boyutlarda inceleyen ve bulguların tekrar eden örüntülerini ortaya koyan tematik kategoriler altında toplanmıştır. Bu tematik kodlama ve dönüşüm süreci Şekil 8'de sunulmaktadır.

Temalar	Büyüdüğü Ev (Bellek)	Duygusal/Mekânsal İzlenim	İdeal Ev (Haval)	Bellek-Hayal Dönüşümü
1. Mahremiyet ve Çevresel Kontrol	Gürültü, kalabalık, merkezi konum, dışarıyla yoğun bağlantı, alt komşu gürültüsü (K1, K5, K7)	Kentsel İletişim Sıkışıklığı ve Dış Tehdit Algısı	Sessizlik, sakin çevre, hayatın yavaş aktığı, izole avlu, yeşilliklerle çevrili (K1, K5, K7)	Kentsel dışavurumun yarattığı baskıdan, kişisel alanın (mahremiyet) doğayla izole edilerek yeniden tanımlanması.
2. Fiziksel Ölçek ve Konfor Telifi	Küçük/sıkışık yapı, mekânsal kısıtlamalar, banyo yetersizliği, karanlık kalan kısım (K2, K3, K8)	Sınırlanmışlık ve İşlevsel Çatışma Hissi	Geniş camlı, yüksek tavanlı, ferah, galeri boşluklu, geniş mutfak, okuma odası (K2, K8)	Fiziksel yetersizliğin neden olduğu duygusal kısıtlamaların, genişlik ve açıklık (ferahlık) kavramlarıyla işlevsel ve duygusal olarak telafi edilmesi.
3. Duygusal Güvenlik ve Aidiyet	Abilerle oyun, sıcak atmosfer, köyde soba, manzaranın güzelliği, huzur bulunduğu oda (K1, K3, K6, K7)	Yakınlık, Samimiyet ve İşsel Huzur Kaynakları	Sıcak renkler, soba/şömine, doğal malzemeler (ahşap), sıcak atmosfer arayışı (K3, K6, K7)	Çocuklukta kazanılan aidiyet ve sıcaklık duygusunun, ölçekten bağımsız olarak malzeme, ışık ve ısınma elemanlarıyla (şömine) ideal evde yeniden üretimi.
4. Esneklik ve Kişiselleştirme	Kişiselleştirilemeyen yapılar, kardeşle paylaşılan oda, oda rengi rahatsızlığı (K4, K9)	Kişisel Alan Eksikliği ve Değişime Direnç	Esnek düzenlenebilen mekânlar, paravanlar, bölücü duvarların olmaması, hobi odası (K1, K9)	Bireysel kimliğin mekânda yansıtılma ihtiyacının, ideal evde bölünemez/esnek (açık plan) ve kişiye özel alanlar (hobi odası) aracılığıyla güçlendirilmesi.
5. Doğa ve Görsel Süreklilik	Arka bahçe, odadan görülen ağaçlar, doğal çevrede konumlanma (K4, K5, K10)	Doğayla İç İç Olma İhtiyacı	Bahçeli, deniz manzaralı, cam duvarlar, kırsal bölge, iç-dış mekân arasında güçlü bağlantı (K4, K5, K10)	Çocuklukta kısıtlı doğa temasının (bahçe) idealde görsel ve fiziksel olarak sınırsız (cam duvarlar) bir doğa entegrasyonuna dönüştürülmesi.

Şekil 8. Bellek-ideal dönüşümünün tematik kodlama matrisi (Araştırma kapsamında hazırlanmıştır).

Katılımcıların mekânsal deneyimlerine ait bireysel anlatılar ve eskiz çizimleri, Tablo 1'de özetlenen tematik kodlama matrisi doğrultusunda, Bellek-Hayal ilişkisini farklı boyutlarda ortaya koyan beş ana kavram grubu altında analiz edilmiştir. Bu analiz, bireysel deneyimlerin genel bir mekânsal arzu örüntüsüne nasıl dönüştüğünü göstermektedir.

Mahremiyet ve Çevresel Kontrol

Bu kavram grubu, katılımcıların büyük çoğunluğunun büyüdüğü evde yaşadığı kentsel dışavurum sıkışıklığının (gürültü, kalabalık, merkezi konum) ideal evde izole bir sığınak arayışına dönüştüğünü göstermiştir. Katılımcıların çocukluk mekânlarında yaşadığı bu olumsuz çevresel etkiler, Kentsel İletişim Sıkışıklığı ve Dış Tehdit Algısı temaları altında ilişkilendirilmiş ve gruplandırılmıştır.

Katılımcı K1, büyüdüğü evin dışarıyla olan yoğun bağlantısından duyduğu rahatsızlığı şu sözlerle ifade etmektedir: "Dışarıyla fazla bağlantılıydı. Sesler çok fazla geliyordu, balkona çıktığımızda rahat bir ortam olmuyordu.". Bu nedenle K1, kendi odasını "kalabalık ortamlardan sıyrılabildiğim bir alandı" diyerek bir huzur ve mahremiyet alanı olarak tanımlamıştır: "Odamı düşündüğümde... huzur olabilir. Tek başıma yalnız kaldığımda mutlu olan bir insanım. O yüzden yalnızlık iyi hissettiriyordu."

Bu durum, ideal ev tasvirlerinde somut bir telafi arayışına dönüşmektedir. K1, ideal evini tarif ederken "daha sessiz sakin bir yerde oturmayı isteyebilirdim" diyerek çevresel kontrole olan ihtiyacını vurgulamış ve hobi odasını ayrı bir kütle olarak çizmiştir: "Yattığım oda haricinde bir hobi odası da isterdim". Benzer şekilde, K5 de büyüdüğü evin "çok merkezi bir yerde" olmasından ve "trafik gürültüsü"nden rahatsızlık duyarken, ideal evinin "Hayatın yavaş aktığı bir yerde, konumda olmasını isterdim. Daha sessiz sakin bir yer olmasını" gerektiğini belirtmiştir. K7'nin de alt komşu gürültüsüne duyarlılık nedeniyle dış faktörlerden rahatsızlık duyması, güvenlik arayışının mekânsal biçimde mahremiyet kavramıyla yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

Fiziksel Ölçek ve Konfor Telafisi

Analiz, çocukluk döneminde yaşanan Sınırlanmışlık ve İşlevsel Çatışma Hissinin, ideal evde genişlik ve açıklıkla telafi edilme arzusunu ortaya koymuştur. Kısıtlı mekân deneyimlerine sahip katılımcılardan K8, yaşadığı mekânsal zorlukları ve bunun aile içindeki yansımaları şöyle açıklamıştır: "Bizim oda çok küçüktü, o çok bunaltıyordu beni zaten... Banyo yetmiyordu. Eski bir ev olduğu için ebeveyn banyosu yoktu. Sürekli onun kavgaları çıkıyordu". Bu deneyimin bir sonucu olarak, K8 ideal evinde bu kısıtlamaları gidermeyi amaçlamıştır: "Ben de mutfağı büyük isterim mesela. Çok da büyük değil ama ferah olsun. Bir tane okuma odam olsun isterim".

Özellikle K2'nin "küçük ama ferah" ideal ev tanımı, çocukluk deneyiminden gelen çelişkili duyguların bir uzlaşması olarak okunabilir. K2, büyüdüğü evi "Küçük bir evdi, küçük ama sevimli bir evdi" diye tanımlamış, ancak büyük evlerin iletişimi azalttığına dair inancını şu sözlerle dile getirmiştir: "Bence ferah olmalı ama küçük olmalı. Çünkü ev çok büyük olduğunda içinde iletişimin azaldığını düşünüyorum". Bu, bellekteki samimiyetin ölçeğini koruma, ancak fiziksel kısıtlılığın yarattığı sıkışmışlık hissini giderme çabasını göstermektedir.

Duygusal Güvenlik ve Aidiyetin Yeniden Üretimi

Bu kavram grubu, çocukluk evinde deneyimlenen Yakınlık, Samimiyet ve İçsel Huzur Kaynaklarının (soba etrafında geçirilen zaman, sıcak atmosfer) ideal evde malzeme ve atmosfer aracılığıyla yeniden üretildiğini göstermektedir.

Katılımcı K6, çocukluk evinde yaşadığı atmosferin ne kadar özel olduğunu vurgulayarak, ideal evinde bu duygusal sıcaklığa bir karşılık aramıştır: "Soba vardı, sobanın arkasında uyuduğumu hatırlıyorum... Benim için soba önemli, sobanın etrafında oturup muhabbet etmek... Şömine benim için soba, hatta sobayı daha çok severim". K10 da aynı nostaljik özlemi dile getirerek, doğalgaza geçmeden önceki sobalı dönemi hatırlatacak bir öge istemiştir: "Bir şömine ya da soba gibi bir şey olması gerektiğini düşünüyorum".

K3 ise mekânın sıcaklığını fiziksel bir öğeyle, yani güneş ışığıyla ilişkilendirmiştir: "Mutfak tarafındaki oturma salonumuzun güneş alıyor olması ve o kadar güzel bir atmosferi oluyor ki öğlen saatlerinde... O güneş böyle üstüme vuracak, o sıcaklığı beni ısıtacak... O kısmı çok seviyordum.". K3 ayrıca ideal evinin "Çok büyük olmayan" ve "Daha çok sıcak renklerin bulunduğu" bir atmosfer yaratmasını istemiştir. Bu tercihler, geçmişteki duygusal güvenlik ve ailevi samimiyetin sembolik devamlılığını ifade etmektedir.

Esneklik ve Kimliğin Kişiselleştirilmesi

Analiz edilen bir diğer önemli tema, büyüdükleri evlerde Kişisel Alan Eksikliği veya mekânların kişiselleştirilememesi sorununu deneyimleyen katılımcıların, ideal evde bireysel kimliğin mekânsal temsili arayışlarıdır.

K9, çocukluk evlerinde "özelleştirebileceğim alanları çok yoktu" diyerek bu eksikliği dile getirmiş ve ideal evinde bu durumu radikal bir şekilde telafi etmeyi arzulamıştır: "Tamamen rastlantısal, şekillenebilir, dönüştürülebilir, kendi isteklerime göre biçimlenebilir... Elimde olsa duvarları bile

paravan yapardım". K9'un arayışı, evin bireyin sürekli değişen kimliğinin somutlaşabildiği esnek bir sahne olarak algılandığını göstermektedir.

Bu esneklik ihtiyacı, K4'ün yaşadığı deneyimle de desteklenmektedir. K4'ün odasının duvarlarının rengi, başlangıçta sevdiği bir özellikken, sonradan kişisel konforunu bozmuştur: "Benim odam turuncuydu... ama bir süre sonra o turuncu beni boğmaya başladı, sonra değiştirmek zorunda kaldık". Bu durum, mekânın kişisel tercihlere göre değiştirilebilmesi ve dönüştürülebilmesi ihtiyacını pekiştirmiştir.

Doğa ve Görsel Süreklilik

Katılımcıların neredeyse tamamı, büyüdükleri evde yaşadıkları sınırlı doğa temasını, ideal evde sınırsız bir entegrasyon arzusuyla telafi etme eğilimi göstermiştir. Bu arayış, bol doğal ışık ve görsel erişilebilirliği önceliklendiren bir tercihtir.

Katılımcı K10, ideal evinde doğayla bağ kurma ihtiyacını hem kültürel hem de görsel olarak tanımlamıştır: "Karadenizli olduğum için su ve yeşile ayrı bir Bağım olduğunu düşünüyorum. İdeal evimde kesinlikle bir bahçe olmalı. Yeşili görmem gerekiyor.". K10, ayrıca iç ve dış mekân arasındaki duvarların kalkmasını arzu etmiştir: "Gündüz mekânında çok fazla duvar seven biri değilim. Mutfak ve salon arasında görsel bir iletişim olması gerektiğini düşünüyorum. Daha esnek mekânların olması tercih ettiğim bir şey olabilir."

K4, büyüdüğü evde sevdiği "Doğa ile iç içe bir yerd" hissini, ideal evinde daha da maksimize etmiştir: "Bahçem olsun... Deniz manzaralı... Galeri katı, camdan şeffaf bir duvar... Olmasını isterdim. Dışarıyla ilişkimi çok kesmeyen... denize yakın, doğa içinde...". Benzer şekilde, K6 da ideal evinin "tek katlı, dışarıyla bir bütün" olması gerektiğini, özellikle "Dışarıyla mekâna ilişkisi salon olsun mutfak olsun veranda olsun bunların ilişkisi hiç kopmadan kış bile olsa sürekli devam etmesini istiyorum" diyerek doğa ile süreklilik temasını açıkça belirtmiştir.

Karşılaştırmalı analizden elde edilen bulgular bütüncül olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların mekânsal tercihlerinin yalnızca fiziksel gereksinimlere değil, geçmişteki deneyimlerin bıraktığı duygusal izlere de dayandığı açıkça görülmektedir. Mahremiyet, Ölçek Telafisi, Duygusal Güvenlik, Kimliğin Kişiselleştirilmesi ve Doğa ile Süreklilik gibi beş ana tematik grup aracılığıyla ortaya çıkan çocukluk evlerindeki deneyimler, bireylerin mekâna yüklediği anlamları biçimlendirmiştir. Katılımcıların aktarımlarında sıkça tekrarlanan mekânsal arzular (sessizlik, ışık, doğayla temas ve kişisel alan), yalnızca işlevsel değil, duygusal güvenlik, aidiyet ve huzur arayışlarının da göstergesi olmuştur.

Bu durum, belleğin yalnızca geçmişin bir yansıması değil, aynı zamanda mekânsal tercihlerde geleceği biçimlendiren içsel bir rehber olarak işlev gördüğünü kanıtlamaktadır. Çocuklukta oyun oynanan bir bahçe, bugün için doğayla bütünleşik bir yaşam alanı arzusuna dönüşürken; kardeşle paylaşılan oda, kişisel alan ihtiyacının mekânsal karşılığı haline gelmiştir. Bu örnekler, duyguların mekânsal temsiller aracılığıyla yeniden üretildiği bir süreci işaret eder. Örneğin, K2'nin çocukluk evinde kurduğu "biraz sığınak gibiydi" özel alan algısı, yetişkinlikte aradığı "küçük ama ferah" ev formuna dönüşmüştür. Böylece, mekânla kurulan yeni ilişkilerin zeminini hazırlayan dinamik bir anlam kurma pratiği olduğu sonucuna varılabilir.

Elde edilen veriler ayrıca, mekânın duygusal izlerle birlikte hatırlanma biçiminin kişiden kişiye farklılaştığını göstererek, belleğin öznel doğasına dikkat çekmektedir. K3 için evin küçüklüğü "o sıcaklığı yaratan şey" olarak algılanıp yakınlık ve aidiyet duygularını güçlendirirken, K8 için aynı durum "çok bunaltıcı" bir his yaratmış, sıkışmışlık ve sınırlanma arayışını tetiklemiştir. Bu farklılıklar, her bireyin çocukluk deneyimlerini kendi duygusal bağlamı içinde yeniden kurguladığına ve mekânın bellekle olan ilişkisinde kişisel anlam katmanlarının belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu araştırma, elde edilen bulgular doğrultusunda, mekânı yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, anıların, duyguların ve kimliğin yeniden üretildiği bir sahne olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, bireylerin çocukluk dönemi mekân deneyimlerinin yetişkinlikteki ideal ev algılarını nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Elde edilen bulgular, belleğin yalnızca geçmişin pasif bir yansıması değil, aynı zamanda mekânsal tercihlerde geleceği biçimlendiren, dinamik ve dönüştürücü bir içsel rehber olduğunu açıkça göstermiştir. Bu durum, mekânı yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, anıların, duygusal izlerin ve kimlik arayışının birleştiği çok katmanlı bir bellek alanı olduğunu vurgulama gerekliliğini güçlendirmektedir.

Karşılaştırmalı analiz sonucunda elde edilen veriler, bireyin mekânsal kurgularında seçicilik ve duygusal telafi eğiliminin baskın olduğunu belirlemiştir. Clare Cooper Marcus'un (1974) evin bireyin içsel dünyasının bir yansıması olduğu görüşü, bulgulardaki Fiziksel Ölçek Telifisi teması aracılığıyla somutlaşmaktadır. Çocuklukta deneyimlenen fiziksel kısıtlılıkların neden olduğu duygusal yükler, yetişkinlikte aranan ferahlık ve genişlik arzusuyla ideal evde telafi edilmekte; bu, benlik arketipinin, geçmişin olumsuz izlerini dengeleme çabasının mekânsal bir izdüşümüdür. Duygusal Güvenlik ve Doğa ile Süreklilik gibi temaların ideal ev kurgularında yüksek öneme sahip olması, bireylerin çocukluk evine dair olumlu duygusal izleri, yetişkinlikte kurdukları yeni mekânsal imgelerde yeniden mekânsallaştırma eğiliminde olduğunu saptamıştır. Bu, belleğin geçmişin duygusal kalitesini geleceğe taşıyan ve ideal evi bir anlam kurma pratiği hâline getiren dinamik bir süreç olduğunu kanıtlamaktadır.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, evin fiziksel bir özelliğinin dahi katılımcılar arasında farklı, hatta zıt duygusal izler bırakabilmesidir. Evin küçüklüğü, bazı katılımcılar için yakınlık ve aidiyet duygusunu güçlendirirken, diğerleri için sıkışmışlık ve sınırlanma hissini tetiklemiştir. Bu farklılıklar, belleğin nesnel bir kayıttan ziyade, her bireyin içsel ve duygusal bağlamı içinde yeniden kurguladığı öznel bir pratik olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla, Kimliğin Kişiselleştirilmesi temasıyla görüldüğü gibi, ideal ev arayışı, bireyin içsel dengesiyle bütünleşen bir psikolojik alan oluşturma çabasının dinamik bir sonucudur.

Bu araştırmanın özgün katkısı, mekân-bellek dönüşümünü, güçlü yerel kimliğe sahip Trabzon kenti bağlamında ve kırsal/kentsel deneyim çeşitliliğinde incelemesinden gelmektedir. Bulgular, ideal ev algısının sadece evrensel psikolojik arketiplerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda coğrafi çevre, iklimsel koşullar ve geleneksel konut kültürü gibi bölgesel faktörler tarafından da biçimlendirildiğini göstermiştir. Kentsel kökenli katılımcılar ağırlıklı olarak gürültü ve kalabalık gibi kentsel stres

faktörlerinin telafisini (izolasyon, genişlik) hedeflerken; kırsal kökenli katılımcılar ise doğayla kurulan huzur dolu ilişkinin ve geleneksel samimiyetin (ahşap doku, soba kültürü) modern tasavvurlarında sürdürülmesini önceliklendirmiştir. Bu ayırım, mekânsal tercihlerde duygusal süreklilik kadar, bölgesel kimliğin ve ilk çevresel deneyimin türünün de belirleyici bir rol oynadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma evin birey belleğinde yalnızca fiziksel bir yapı değil, anıların ve duygusal izlerin barındığı bir kimlik mekânı olduğunu somut biçimde ortaya koymuştur. Katılımcıların ideal ev tanımları, geçmişle bugün arasında kurulan duygusal bir köprü niteliğindedir. Çalışmanın başlığında vurgulanan belleğin izleri teması, bu katmanlı ve dinamik yapının deneyimsel kanıtlanmasını sağlamıştır. Elde edilen tematik bulgular, mimarlıkta mekânın anlamının yalnızca biçimsel niteliklerle değil, bireysel deneyimlerin duygusal ve belleksel katmanlarıyla birlikte değerlendirilmesi gereken bir perspektif sunmaktadır. Mimari tasarım, yalnızca işlevsel gereksinimlere değil, belleğin telafî etmeye çalıştığı duygusal arayışlara da yanıt vermelidir. Bu çalışma, Trabzon özelinde, mimarlık lisansüstü eğitimi alan sınırlı bir katılımcı grubu ile yürütülen nitel bir araştırmadır. Bulgular önemli kavramsal çerçeveler sunsa da, sonuçların genel nüfus bağlamında genellenmesi mümkün değildir. Bu araştırma, farklı bölgelerden ve farklı sosyo-ekonomik düzeylerden örneklem gruplarıyla yapılacak gelecekteki çalışmalar için önemli bir öncü adım oluşturmaktadır.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

Financial Statement | Finansman Beyanı

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

No financial support has been received for conducting the research and/ or for the preparation of the article.

Ethical Statement | Etik Beyanı

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

All procedures followed were in accordance with the ethical standards.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat

Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı

Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur.

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.).

Author Contribution Statement | Yazar Katkı Beyanı

YAZAR 1: (a) Fikir, (b) Çalışma Yöntemi, (c) Literatür Taraması, (d) Danışmanlık, (e) Malzeme, Kaynak Sağlama, (f) Veri Toplama, İşleme, (g) Analiz, Yorum, (h) Metin Yazma

YAZAR 2: (a) Fikir, (b) Çalışma Yöntemi, (d) Danışmanlık, (g) Analiz, Yorum, (i) Eleştirel İnceleme.

KAYNAKÇA

- Algın, G., ve Satıcı, B. (2022). Bellek ve mekânın ilişkisinde ev olgusu üzerine bir araştırma. *Journal of Technology and Applied Sciences*, 4(2), 14–20.
- Bachelard, G. (2018). *Mekânın poetikası* (İthaki Yayınları, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları. (Orijinal eser 1958 yılında yayımlanmıştır)
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231–274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368–388.
- Barlas, M. (2019). Çağdaş sanatta nesne-mekân olarak ev imgesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*(24), 95–109.
- Barkul, Ö., ve Tuncer Gürkaş, E. (2012). Yer üzerine kavramsal bir okuma denemesi. *Sigma, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4, 1–11.
- Başkan, S. (2008). Geleneksel Doğu Karadeniz evleri. *Erdem*(52), 41–90.
- Bergson, H. (2025). *Zihin kudreti* (Çev.: M. Katırcıoğlu). İstanbul: LIBERUS Yayınları. (Orijinal eser 1919 yılında yayımlanmıştır).
- Cooper, C. (1974). The house as symbol of the self: Exploring the Deeper Meaning of Home. In J. Lang et al. (Eds.), *Designing for human behavior: Architecture and the behavioral sciences* (pp. 130–146). Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson ve Ross.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Després, C. (1991). The meaning of home: Literature review and directions for future research and theoretical development. *Journal of Architectural and Planning Research*, 8(2), 96–115.
- Easthope, H. (2004). A place called home. *Housing, Theory and Society*, 21(3), 128–138. <https://doi.org/10.1080/14036090410021360>
- Eroğlu, A. (2012). Henri Bergson'da bilinç-sezgi ilişkisi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 81–102.
- Ersoy, Z. (2002). Konut ve ev kavramlarının karşılaştırmalı analizi [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü]. <http://hdl.handle.net/20.500.12397/9480>
- Halilaj, P. (2010). The places I'm looking for, my dear, are utopian places, they are boring and I don't know how to make them real [Installation view]. 6th Berlin Biennale, Berlin, Germany. Fotoğraf: U. Walter. <https://www.berlinbiennale.de/en/personen/345/petrit-halilaj> (Erişim tarihi: 16.06.2024)
- Jung, C. G. (1964). *Man and his symbols*. New York: Dell Publishing.

- Kıyıcı, G. (2015, May 18). Artyapısalci bir okuma konusu olarak ev. *Mimari Tasarım ve Eleştiri*. <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2015/05/18/artyapısalci-bir-okuma-konusu-olarak-ev/>
- Lauzon, C. (2017). *The unmaking of home in contemporary art*. Toronto: University of Toronto Press.
- Mallett, S. (2004). Understanding home: A critical review of the literature. *The Sociological Review*, 52(1), 62–89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2004.00442.x>
- Merriam-Webster. (t.y.). Home. In Merriam-Webster.com dictionary. Erişim tarihi 13 Mayıs 2024, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/home>
- Murrani, S., Lloyd, H., ve Popovici, I.-C. (2023). Mapping home, memory and spatial recovery in forced displacement. *Social ve Cultural Geography*, 24(8), 1305–1323. <https://doi.org/10.1080/14649365.2022.2055777>
- Özak, N. Ö., ve Gökmen, G. P. (2009). Bellek ve mekân ilişkisi üzerine bir model. *İTÜ Dergisi Seri A: Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 8(2), 145–155.
- Rapoport, A. (1969). *House form and culture*. Prentice-Hall.
- Ratnam, C. (2018). Creating home: Intersections of memory and identity. *Geography Compass*, 12(4), e12363. <https://doi.org/10.1111/gec3.12363>
- Ratnam, C., ve Drozdowski, D. (2020). Detour: Bodies, memories, and mobilities in and around the home. *Mobilities*, 15(6), 757-775. <https://doi.org/10.1080/17450101.2020.1780071>
- Reavey, P. (2017). *Memory and the self: Phenomenological and psychological perspectives*. Routledge.
- Rodney, D. (1996–1997). In the house of my father [Photograph, C-print on paper, mounted on aluminium]. Tate. <https://www.tate.org.uk/art/artworks/rodney-in-the-house-of-my-father-p78529>. © The estate of Donald Rodney. (Erişim tarihi: 20.05.2024)
- Seamon, D. (2003). Fenomenoloji, yer, çevre ve mimarlık: Literatürün değerlendirilmesi [“A Way of Seeing People and Place: Phenomenology in Environment-Behavior Research” adlı makalenin çevirisii]. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2, 36–53.
- Soykan, Ö. N. (1999). Ev üstüne felsefece bir deneme. *Cogito*, (18), 100–112.
- Tekin, F. (2019). Hafıza ortamından tüketim nesnesine dönüşen ev. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 5(11), 253–273. <https://doi.org/10.25306/skad.506063>
- Tekindal, M., ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153–182.
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Turan, E. R. (1994). Heidegger ve ev. *Mimarlık Dergisi*, 32(5), 21–22.
- Usta, G. (2020). Mekân ve yer kavramlarının anlamsal açıdan irdelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(1), 25–30.

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ

Cansel SÖĞÜT (Yüksek Lisans Öğrencisi)

Eskişehir Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 2021 yılında mezun olmuş olup, hâlen Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Lisans eğitimi süresince ağırlıklı olarak mimari tasarım üzerine yoğunlaşmış olup, yüksek lisans araştırmaları kapsamında mekân ve kullanıcı ilişkisi üzerine çalışmakta, özellikle mekânsal deneyimler üzerine odaklanmaktadır.

Aslıhan ÖZTÜRK (Dr. Öğr. Üyesi)

Hafıza mekânları ve duygular üzerine doktora çalışmasını tamamlamış olup, şu anda Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Doktora sürecinde iki dönem boyunca Michigan State University'de misafir araştırmacı olarak bulunmuş ve Erasmus+ programı kapsamında Londra'da bir mimarlık stajı tamamlamıştır. Genel araştırma ilgi alanları arasında müze tasarımları, duygusal mekânlar, etkileşimli mekânlar ve karanlık miras alanları yer almaktadır.